

Glossa d'Aurora Díaz-Plaja (1913-2003)

Teresa Mañà Terré

(bibliotecària i professora
de la Facultat de Biblioteconomia
i Documentació de la Universitat de Barcelona)

Em cal començar agraint a l'organització del congrés que m'hagi demanat de fer aquesta glossa de l'Aurora Díaz-Plaja i he de reconèixer que no és només un honor, sinó també una satisfacció.

És una satisfacció poder parlar d'una persona a qui tens afecte, de qui en tens bons records i que enyores en moltes ocasions. Per exemple, en aquest congrés: podeu estar segurs que l'Aurora estaria asseguda a primera fila, amb la seva eterna bossa de papers penjada del braç impossibilitat, i preguntaria, comentaria i ens ampliaria amb la seva llarga experiència tot allò que poguéssim dir. Era una presència fidel en tots els actes sobre literatura infantil i, quan els darrers anys de la seva vida tenia greus dificultats per desplaçar-s'hi, sempre trobava qui es fes càrrec d'ella. Jo mateixa, que l'havia acompanyat més d'una vegada, reconec que ho havia fet, en part, per egoisme: era una companya de viatge molt divertida i aprenies tantes coses amb ella!

Avui, als deu anys de la seva mort i als cent del naixement, aquest marc ha semblat apropiat per recordar-la i

homenatjar-la amb aquesta aproximació que jo faré sobre la seva obra i la seva trajectòria professional i que se sumará a altres aproximacions fetes des de l'estimació, com la de la seva neboda Ana on parla de la tieta i l'amiga.¹

L'Aurora era una persona polifacètica (ara, en dirien hiperactiva) que va destacar en molts camps, sempre dedicada als llibres i a la lectura. Jo començaré, per raons òbvies d'afinitat professional, pel perfil que m'atrau més i crec que és el que va marcar les diferents activitats que dugué a terme al llarg de la seva vida: el perfil de bibliotecària.

Aurora Díaz-Plaja va acabar els estudis d'aquesta professió a l'Escola de Bibliotecàries el 1933. Uns estudis, creats el 1915 per la Mancomunitat de Catalunya i dissenyats per Eugeni d'Ors, que van significar l'oportunitat laboral per a les dones de classe mitjana amb inquietuds intel·lectuals que, fins llavors, havien vist limitades les seves possibilitats a feines com mestra, institutriu o secretària. Ors les anomenà «missioneres de la cultura» i l'Aurora va fer honor sobrat a aquest títol.

En aquells anys de la República, l'Escola, sota la direcció de Jordi Rubió, fou per a l'Aurora i moltes altres noies inquietes i amb ganes d'aprendre, com Rosa Leveroni i Joana Raspall –que també hem recordat en aquest congrés–, un entorn d'aprenentatge privilegiat. Van tenir mestres com el mateix Rubió, Carles Riba, Feliu Elias, Ferran Soldevila, Ramon d'Alòs Moner, Pere Bohigas... que van preparar-les amb rigor professional, sentit de responsabilitat i vocació de servei.

Un cop acabats els estudis, la família de l'Aurora es traslladà a Mallorca, on ella ben aviat va treballar en una

biblioteca de la Caixa a Palma, on sembla que va tenir un desencontre amb el director. Retornats a Barcelona l'any 1935, va entrar a treballar a la Biblioteca Popular de Canet. Mentre exercia en aquesta darrera biblioteca, esclatà la guerra i, quan el 1938 la Generalitat va crear el Servei de Biblioteques del Front amb un bibliobús que portava els llibres a la rereguarda i als hospitals de sang, l'Aurora, jove i entusiasta, va demanar-hi una plaça.

Ella mateixa explicava en una carta a una bibliotecària els motius d'aquesta decisió: la manca de lectors a causa de la guerra:

«Decididament, he demanat Hospitals de sang. Ja que la muntanya no ve a mi, aniré jo a la muntanya. Des que se'n van anar els primers lectors, hauria anat ja cap al Front. Ara que ja no ens resta ningú, vaig a dur els llibres allà on siguin.»²

Aquesta serà la seva passió: buscar els lectors (ni que fossin de l'altre bàndol, com ella mateixa explica en una llarga entrevista que recull Josep M. Aloy al seu blog *Mascaró de Proa*).³

Després de la guerra, segurament perquè podia tenir problemes en les biblioteques populars que ara depenien de la Diputació Provincial de Barcelona, no s'hi incorporà i quedaren aparcades temporalment. A partir de l'any 1940, s'estrenarà en una nova feina que marcarà el seu futur, tant el professional com el personal: entrà a treballar a l'arxiu

2 Citat per Marga Losantos a «Aurora Díaz-Plaja al Servei de Biblioteques del Front», *Blog de la Biblioteca de Catalunya*, 13/08/2013. <<http://www.bnc.cat/El-Blog-de-la-BC/Aurora-Diaz-Plaja-al-Servei-de-Biblioteques-del-Front>>

3 Aloy, Josep M. «Aurora Díaz-Plaja, una bibliotecària destacada». *Mascaró de proa*, 11/02/2013. <<http://mascarodeproa.blogspot.com.es/2013/02/aurora-diaz-plaja-una-bibliotecaria.html>>

1 Ana Díaz-Plaja. «Aurora Díaz-Plaja, tia i amiga», *Perspectiva escolar*, 369 (maig-juny 2013).

del diari *Solidaridad Nacional* per passar més endavant a formar part de la redacció. Segons explicava ella mateixa, la dedicació als llibres infantils li vingué com un encàrrec del director de la *Soli* després que la secció cultural que feia de comentar llibres en català tingués problemes. Allà exercí de periodista i crítica, i allà va conèixer el seu marit, Frederic Ulsamer, amb qui es va casar el 1945 i amb el qual va tenir quatre fills. No va deixar, però, de fer de bibliotecària, la seva passió, i va compaginar la feina del diari amb la responsabilitat d'una biblioteca petita i autònoma, la Biblioteca del Port de Barcelona, on va desplegar una gran activitat de foment de la lectura.

A l'any 1956, demanà el reingrés a les biblioteques de la Diputació però hagué d'esperar al 1962 que es derogués la llei que impedia les dones casades treballar a l'administració. A partir dels anys seixanta, exercí a diverses biblioteques però la que recordem més és la seva estada a la Biblioteca Infantil Josep M. Folch i Torres del Parc de la Ciutadella al llarg de deu anys, del 1963 al 1973. Aquella biblioteca, enmig dels jardins del parc, era (i és, perquè encara s'ha conservat dempeus per guardar les eines dels jardiniers) com una caseta per jugar i no és estrany que li inspirés un conte.

De l'experiència en aquesta biblioteca, l'Aurora en va fer el conte *Entre joc i joc, un llibre*, on exposava els beneficis d'instal·lar biblioteques en les zones d'esbarjo com els jardins infantils. Així va néixer també la Biblioteca Lola Anglada als Jardins Montserrat del carrer Rocafort/Entença de Barcelona. No perdia ocasió de fer proselitisme de la seva idea de les biblioteques en zones d'oci, ni que fos inventant notícies com la que va escriure un 28 de desembre del 1981 al periòdic *La Hoja del Lunes*, quan encara la premsa publicava innocentades, anunciant que

s'obria una nova biblioteca d'aquestes característiques als jardins de la Sagrada Família.

A més de la Biblioteca Folch i Torres, l'Aurora, inquieta com era, exercí en moltes altres biblioteques on tothom recorda el seu bon tarannà i també la seva lletra impossible. Portada pel seu interès per la literatura infantil fou la primera persona als anys seixanta a fer una estada a la Internationale Jugendbibliothek de Munic, en aquell moment la biblioteca de referència per al llibre infantil. D'allà en sorgí, anys després, una primera exposició de llibre infantil català i un contacte que encara es manté.

L'any 1983 es jubilà a la Biblioteca Infantil de la Santa Creu, però continuà la seva activitat bibliotecària assessorant el Centro Internacional del Libro Infantil creat per la Fundación Germán Sánchez Ruipérez, amb seu a Salamanca. Allà organitzà i treballà a la biblioteca infantil del centre i hi passà llargues temporades. Els anys de més projecció i de reconeixement foren aquests darrers.

Crec que malgrat la diversitat de tot el que va arribar a fer al llarg de la seva vida, la feina de bibliotecària, entesa com un servei al públic, fou sempre la seva feina: era una bibliotecària que llegia, que escrivia, que feia crítiques però la seva passió era fer lectors. Moltes recordem les famoses «guies de lectura» de l'Aurora –una eina de difusió de llibres que havia après en els seus anys d'estudiant– en les quals feia propostes de lectura per als nens i joves. La que tenim amb la documentació que ens han donat segur que també se li hagués acudit a ella.

El seu interès per la professió la portà a escriure manuals sobre les biblioteques i el seu funcionament, entre d'altres *Com es forma i com funciona una biblioteca: biblioteques populars, biblioteques particulars* (Barcino, 1960) o *Tu biblioteca* (Santillana, 1969) i fou de les primeres a prestar

atenció a les biblioteques escolars quan encara se'n parlava ben poc: el 1969 va obtenir el premi Antoni Balmanya amb l'obra *La biblioteca a l'escola* (Novaterra, 1970) i més tard publicà *Cómo organizar la biblioteca en la escuela* (Escuela Española, 1981).

Però no només escrivia llibres de caràcter professional, sinó també llibres infantils. En aquesta labor s'hi havia estrenat aviat, l'any 1946, amb l'obra de teatre titulada *El milagro de Navidad*, il·lustrada per la seva col·lega bibliotecària i amiga M. Antonieta Cot. Però fou a partir dels anys seixanta, amb la creació de l'editorial La Galera, quan inicià la publicació regular de contes i, posteriorment, de l'amistat amb la il·lustradora Pilarin Bayés en sorgí una llarga col·laboració en la creació d'auques i en la col·lecció «Petites històries» de l'editorial Mediterrània.

De la seva obra per al públic infantil i juvenil, en destacaria la diversitat. En l'extensa llista de títols trobem obres de teatre, contes infantils, biografies de personatges cèlebres; obres en català i en castellà; obres adaptades i traduïdes. De tot i per a tots.

A aquestes facetes de bibliotecària i autora, encara hi hauríem d'afegir la seva tasca periodística que la va portar a crear revistes per a joves (*Luna Nueva* i *Primavera*), a escriure guions per a programes infantils a la televisió espanyola i a col·laborar en un seguit de publicacions infantils i juvenils en català i castellà.

Una activitat frenètica a la qual se suma la tasca de crítica literària, de la qual parlaré a continuació. Jo coneixia el que l'Aurora havia escrit, però el meu tracte amb ella no va ser fins als anys vuitanta, quan ella ja estava jubilada i dedicava totes les seves energies –que eren moltes– a la crítica de llibres infantils i a la Fundación Germán Sánchez Ruipérez.

Sota el lema de «Llegir per fer llegir», col·laborà habitualment en nombroses publicacions. Potser la més dilatada va ser la col·laboració a la revista *Serra d'Or*, durant 25 anys, des del juliol del 1968 fins al 1993, en què va plegar per motius de salut i em va recaure l'honor de substituir-la. Portada per la seva passió, i també per la bonhomia que feia que mai tingués un no per a ningú, les seves crítiques es troben disperses en una gran quantitat de publicacions, pendents de recopilar. L'assistència habitual a congressos de l'IBBY i de les fires de Bolonya a Itàlia (en això també va ser de les primeres) li permetien estar al dia.

En record i homenatge a la seva labor de crítica, l'any 2001, l'Associació d'Escriptors en Llengua Catalana (AELC), gràcies a la tenacitat de Pere Martí, va convocar el I Premi Aurora Díaz-Plaja amb la finalitat de promoure la difusió de la literatura catalana per a infants i joves i premiar un article sobre aquest gènere. En l'actualitat, després de dotze convocatòries i malgrat la retirada del suport econòmic de la Caixa Penedès, el premi es continua convocant. La nòmina de premiats –entre els quals em plau comptar-m'hi– demostra que la crítica de LIJ, malgrat la poca presència en els mitjans, es manté amb bona qualitat. Aprofito per felicitar públicament en Josep M. Aloy, el guanyador d'enguany, a qui lliuraran el premi en acabar aquesta intervenció.

La importància de la tasca d'Aurora Díaz-Plaja va ser reconeguda públicament l'any 1998 amb la concessió de la Medalla al Mèrit Artístic de la Ciutat de Barcelona i la Creu de Sant Jordi de la Generalitat de Catalunya. A més de les medalles i el premi en honor seu, té un carrer (un passatge a Nou Barris concedit el 2008) però, en canvi, no té cap biblioteca; ella que, sobretot, era bibliotecària. Aprofitem l'ocasió per fer aquesta demanda.

Tot això honora però no és prou per als qui volen estudiar la seva persona i la seva obra. En l'actualitat, l'única biografia amb què comptem és la que va escriure amb molt d'afecte la seva néta Duna Ulsamer l'any 2003, l'any de la mort, publicada per l'AELC. Escriptors i amics que la van conèixer n'han publicat semblances, però queda per fer una biografia i una bibliografia documentades i completes.

De la seva col·lecció de llibres, una part fou extraviada arran del tancament de l'Hotel Titus (Arenys de Mar), on s'havia instal·lat a viure després de la jubilació, i la resta es troba encara a la que fou casa seva, al barri de Vallcarca. Allí mateix, en la casa familiar, es troba l'arxiu personal, pendent d'una ubicació que permeti l'estudi per part dels interessats. L'any del centenari és una bona ocasió perquè la família i les administracions prenguin alguna iniciativa al respecte que permeti estudiar-lo, conservar-lo i difondre'l.

Aurora Díaz-Plaja fou una persona entranyable i afectuosa que cada any, per Corpus, convidava els amics al jardí de l'Ateneu; una persona divertida i enginyosa que escrivia cartes a les amigues bibliotecàries amb el codi de la CDU; una persona amb una enorme capacitat de treball, un caràcter entusiasta i emprenedor, que la portà a desplegar la seva energia en mil facetes, però sempre amb l'objectiu d'aconseguir lectors. Una figura de referència en el món de les biblioteques i del llibre infantil.

A l'Aurora li ha tocat compartir centenari amb molts altres noms coneguts i reconeguts de la nostra història: els poetes Salvador Espriu i Bartomeu Rosselló Pòrcel i la poeta Joana Raspall; els novel·listes Ignasi Agustí i Joaquim Amat Piniella; els editors Josep Janés i Joan Teixidor; el pintor Antoni Clavé; la bailaora Carmen Amaya. Uns han

tingut «any» i altres només actes; d'uns i altres se n'ha parlat més o menys, però els cent anys de l'Aurora han passat gairebé desapercebuts.

Només s'han organitzat, que a mi em consti, dues exposicions, discretes pels mitjans amb què comptaven: una, organitzada per la Facultat de Biblioteconomia i Documentació de Barcelona, i l'altra per la Facultat de Formació del professorat al Campus Mundet. En totes dues, el seu fill Ferran Ulsamer –a qui agraïm la presència en aquest acte– i la seva neboda Ana Díaz-Plaja han col·laborat de manera generosa perquè es pogués mostrar la personalitat i la productivitat d'aquesta bibliotecària, periodista, crítica, escriptora, a més d'esposa i mare de quatre fills.

Avui estem contents de recordar-la i aprofitem l'ocasió –com feia ahir en Miquel DescLOT en sol·licitar que es recollissin els articles de joventut de la Joana Raspall– per reivindicar-ne l'estudi. Perquè encara està tot per escriure sobre aquesta dona pionera en tantes coses, i apassionada per totes, que fou Aurora Díaz-Plaja .